

59 במעט רגע, עד יעבור זעם, ולמדנו שאחרי רגע אחד, עובר זעמו
60 של הקב"ה.
61 מבררת הגמרא: ואימת רתה - מתי הוא זמן כעסו. משיבה הגמרא:
62 אמר אבין, בהנהגת תלת שעי קמיינתא - באחד מרגעי שלש שעות
63 ראשונות של היום, וסימן לרגע הכעס הוא, כי חורא ברפלתא
64 דתרנגולא וקאי אחד ברעא - כאשר כרובולת התרנגול מלבינה,
65 ועומד התרנגול על רגל אחת. שואלת הגמרא: כל שעתא ושעתא
66 נמי קאי הכי - והרי בכל שעות היום יש זמנים שהתרנגול עומד על
67 רגל אחת וצבע כרובולתו נוטה ללבן, ומדוע אמר אבין שדבר זה
68 קורה רק ברגע אחד משלושת השעות הראשונות של היום. משיבה
69 הגמרא: כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי - בכל שעות היום אף
70 אם צבע הכרובולת נוטה ללבן, עדיין יש בה שורות שנשאר בהן חוזק
71 האדמימות, אבל ביהיא שעתא - באותה שעה שהקב"ה כועס, לית
72 ביה שורייקי סומקי - אין בה כלל שורות אדומות.
73 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: ההוא צדיקי דהיה בשכבותיה -
74 מעשה בצדוקי שהיה גר בשכנותו דרבי יהושע בן לוי, הוה קא
75 מצער ליה טובא בקראי - והיה מצער הרבה בויכוחים על פירוש
76 הפסוקים. וזמא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין פרעיה דערסא -
77 יום אחד לקח רבי יהושע בן לוי תרנגול והעמידו בין רגלי מיטתו,
78 ועיין ביה - והסתכל בו, סבר כי מטא ההיא שעתא אלמיה -
79 כאשר יגיע הזמן שבו הכרובולת מלבינה, אקלל את הצדוקי, ומכיון
80 שברגע זה הקב"ה כועס, תחול קללתו. לבסוף, כי מטא ההיא שעתא
81 - כשהגיעה שעה זו, ניים - נמנם רבי יהושע בן לוי, וכשהתעורר
82 והבחין בכך, אמר, שמע מנה לאו אורח ארעא למעבד הכי - יש
83 ללמוד מכך שאין ממדת דרך ארץ לעשות כן, לכיון לשעת זעמו של
84 הקב"ה, שהרי 'ורחמיו על כל מעשיו' (תהלים קמה ט) כתיב, וכתיב
85 (משלי יז כ) 'גם עניו לצדיק לא טוב' - אין נכון לצדיק להעניש בני
86 אדם.
87 הגמרא מביאה ברייתא בענין כעסו של הקב"ה: תנא משמיה דרבי
88 מאיר, בשעה שהתקמה זורתתו וכל מלכי מורח ומערב מניחים
89 בתריהם פראשיהם ומשתחווים לתקוה, מיד פוגעם הקדוש ברוך
90 הוא.
91 ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, טובה מרדות אחת בלבד של אדם
92 - טובה הכנעה שאדם שם אל ליבו ומתעורר לתשובה מאליו, יותר
93 מכמה מלקיות - יותר מכמה עונשים שיקבל מאחרים. שנאמר על
94 כנסת ישראל (הושע ב ט) 'ורדפה את מאהביה וגו' ולא תשיג אתם,
95 ובקשתם ולא תמצאו, ואמרה, אלכה ואשובה אל אישי הראשון,
96 כי טוב לי אז מעתה'. כלומר, שבתחילה תרדוף אחר המזלות
97 ומערכות השמים שחשבה שהם המטיבים לה, וכשתראה שאינם
98 עוזרים לה, תשים אל לבך לשוב אל הקב"ה, ותבין שהיה לה טוב
99 יותר כאשר עבדה לה. ואף שכנסת ישראל לקחה על מעשיה הרעים
100 כמה עונשים, לא שבה אל הקב"ה עד שהכניעה עצמה לאמר,
101 'אלכה ואשובה וגו'. וריש לקיש אמר, מרדות אחת בלבד של אדם,
102 טובה יותר ממאה מלקיות שיקבל מאחרים, שנאמר (משלי יז ט) 'תחת
103 גערה במבין מהבות כסיל מאה' - הכנעה מחמת גערה שגוער אדם
104 בעצמו, טובה ומועילה לאדם מבין, יותר ממאה מכות שמכים את
105 הכסיל.
106 ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, שלשה דברים בקש משה מלפני
107 הקדוש ברוך הוא, ונתן לו הקב"ה. ואלו הם שלושת הדברים
108 שביקש. בקש שתשרה שכניה על ישראל, ונתן לו, שנאמר (שמות
109 לג ט) 'ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך, הלוא בלכתך
110 עמנו, שביקש משה שתהיה ניכרת מצאת החן של ישראל בעיני
111 הקב"ה, על ידי שתלך השכינה עמם. עוד בקש שלא תשרה שכניה
112 על עובדי בוכבים, ונתן לו שנאמר (שם) 'ונפלינו אני ועמך',
113 כלומר, ונהיה מובדלים אני ועמך משאר האומות, שעלינו תשרה
114 שכניה ולא עליהם. ועוד בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך
115 הוא - שיודיעו הקב"ה את הנהגתו במשפטם של בריותיו, ונתן לו,
116 שנאמר (שם לג ט) 'ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את

1 הגמרא מביאה מאמרים שאמר רבי יוחנן משמו של רבי יוסי,
2 והאמר הראשון עוסק בענייני תפילה: אמר רבי יוחנן משום רבי
3 יוסי, מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר (ישעיה נז ז)
4 'והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתו', בבית
5 תפלתם לא נאמר, אלא 'בבית תפלתו', מכאן שהקדוש ברוך הוא
6 מתפלל. מבררת הגמרא: מאי מצלי - מה מתפלל הקב"ה. משיבה
7 הגמרא: אמר רב וזמרא פר טוביה אמר רב, 'הו רצון מלפני,
8 שיכבשו רחמי את בעסי - שיהיה כח למדת הרחמים למנוע ממידת
9 הדין מלהעניש את בני ישראל, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם
10 בני במדת רחמים, ואכנס להם לפני משורת הדין'.
11 תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי להקמיר
12 קמורת לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל יהו' צבאות - את
13 הקב"ה, שהוא יושב על כסא רם ונשא. ואמר לי, ישמעאל בני,
14 ברכני. אמרתי לו, 'הו רצון מלפניך, שיכבשו רחמך את בעקד
15 ויגולו רחמך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס
16 להם לפני משורת הדין'. ונענע לי בראשו, כביכול מודה לברכותי
17 ועונה עליה 'אמן'. וקא משמע לן רבי ישמעאל בן אלישע, שלא
18 תהא ברפת הדין קלה בעיניך - הגון הדבר שיברך ההדיוט לגדול
19 ממנו.
20 ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת
21 כעסו - בעודו כועס, דכתיב (שמות לג ט) 'ואמר, פני ילכו והנהותי
22 לך', אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, המתן לי עד שייעברו פנים
23 של זעם - עד שתעבור שעת הכעס, ואניח לך - אעשה לך נחת רוח
24 למלא כל משאלותיך.
25 שואלת הגמרא: ומי אכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא - וכי
26 יש כעס לפני הקב"ה. משיבה הגמרא: אין - אכן, מצאנו דבר הזה,
27 דתניא, נאמר בפסוק (תהלים ז) 'אלהים שופט צדיק ואל זעם בכל
28 יום'. מבררת הברייתא: וכמה זמן נמשך זעמו של הקב"ה. משיבה
29 הברייתא: רגע. ממשיכה הברייתא לברר: וכמה הוא שיעור רגע.
30 מבאר הברייתא, אהך מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמונה
31 מאות ושמונים ושמונה בשעה, כלומר, שיעור זמן של חלק אחד
32 מחמישים ושמונה אלף ושמונה מאות שמונים ושמונה בשעה, וזו
33 היא 'דנע' שבו כועס הקב"ה. ואין כל בריה יכולה לבזבז ולדעת מתי
34 היא אותה שעה, חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה (במדבר כד טז)
35 'וידע דעת עליון, והדבר תמוה, השתא, דעת בהמתו לא הוה
36 ידע, דעת עליון הוה ידע - מעתה, כיון שאת דעת בהמתו לא ידע,
37 וכי ידע והבין מעצמו את דעת הקב"ה, אלא מלמד, שהיה בלעם
38 יודע לבזבז אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה, ורצה לקלל
39 את ישראל בשעה זו. והיינו דאמר לחו מיכה הנביא לישראל
40 בהזכירו את הטובות אשר עשה להם ה', עמי, ובר נא מה עיני בלק
41 מלך מואב וגו' ומה ענה אתו בלעם בן בעור וגו', למען דעת צדקות
42 ה' (מיכה ו ד). מבררת הגמרא: מאי - מהו הפירוש של סיום הפסוק,
43 שנאמר בו 'למען דעת צדקות ה' - מבאר הגמרא: אמר רבי
44 אלעזר, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, דעו כמה צדקות
45 עשיתי עמכם שלא בעסקי בימי בלעם הרשע, שאלמלי בעסקי
46 לא נשתיר משונאייהם של ישראל, כלומר מישראל, שרירי ופליטי
47 על ידי קיללת בלעם, שהיה יודע לבזבז את שעת הכעס. והיינו
48 דקאמר ליה - חו הכוונה אף במה שאמר בלעם לבלק, 'מה אקב
49 לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' (במדבר כג ט), מלמד שקל אותן
50 הזמים לא זעם הקב"ה, ולפיכך לא היה יכול בלעם לבזבז את השעה
51 ולקללם.
52 בברייתא לעיל אמרו 'וכמה זעמו, רגע'. מבררת הגמרא: וכמה
53 שיעור רגע. משיבה הגמרא: אמר רבי אבין, ואיתימא רבי אביןא,
54 רגע כמיקריה - שיעורו הוא כשיעור הזמן הנצרך לאמירת רגע'.
55 מבררת הגמרא: ומנא לן דרגע רתה - ומאיכן למדנו שכעסו של
56 הקב"ה רגע. משיבה הגמרא: שנאמר (תהלים לו) 'כי רגע באפו, תיים
57 בריצונו'. ואיבעית אימא יש ללמוד זאת מהקא - מפסוק זה, שנאמר
58 (ישעיה כו ב) 'לך עמי בא בחדרך וסגר דלתך בערך, הכי - והתחבא

39 רוצה להראותך. ופליגא דרבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יונתן
 40 - וחולק רבי יהושע בן קרחה על מה שאמר רבי שמואל בר נחמני
 41 משמו של רבי יונתן. דאמר רבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יונתן,
 42 בשכר שלש פעולות שעשה משה רבינו כשנגלה לו הקב"ה בסנה,
 43 זכה לשלש טובות שהיטיב לו הקב"ה. בשכר וינסתר משה פניו -
 44 בשכר שהסתיר פניו, וזכה לקלסתר פנים - זכה שקרן אור פניו.
 45 בשכר 'כי ירא' - בשכר יראתו מה, וזכה ל'יזרא אהרן וכל בני
 46 ישראל את משה והנה קרן עור פניו, וייראו מנשת אליו' (שם לד ל),
 47 כלומר שהיו יראים ממנו מגודל מעלתו. בשכר 'מהביט', וזכה
 48 ל'ותמונת ה' וביט' (במדבר יב ח) שזה מראה אחרונים. נמצא שלדברי
 49 רבי יונתן קיבל משה שכר על הנהגתו, ולא כדברי רבי יהושע בן
 50 קרחה שנענש על כך.
 51 ומבאר הגמרא מה ראה משה בשכר 'מהביט': ו'הסירתי את כפי
 52 וראית את אחרי' (שמות לג ב), אמר רב הונא בר ביזנא אמר רבי
 53 שמעון חסידא, פסוק זה מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה
 54 קשר של תפילין של ראש, הנמצא מאחור.
 55 ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, כל דבור ודבור שניצא מפי
 56 תקב"ה לזכרה, כלומר שנאמרה בו הבטחה על דבר טוב, אפילו על
 57 תנאי - אפילו אם ההבטחה נאמרה בתנאי מסוים, ולא נתקיים
 58 התנאי, לא חור בו הקב"ה מהדיבור הטוב. מבררת הגמרא: מנא לן
 59 - מהיכן למדנו דבר זה. משיבה הגמרא: למדנו כן מ'משה רבינו
 60 שנאמר (דברים ט יד) 'הרהר מני ואשמירם וגו', ואמחה את שמם
 61 מתחת השמים, ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו - כלומר שיהיו
 62 צאצאיו מרובים יותר משש מאות אלף, שהוא היה מספרם של בני
 63 ישראל אז, ואף על גב דבעא משה רחמי עליה דמלתא וכמלה -
 64 ואף שמשא רבינו ביקש רחמים שלא ישמיד הקב"ה את בני ישראל,
 65 וביטל את העונש בתפילתו, אפילו הכי אוקמה בורעיה - אף על פי
 66 כן לא התבטלה הבטחת הקב"ה, ונתקיימה בורעו של משה, שנאמר
 67 (דברי הימים א כג טו, יז) 'כני משה, גרשום ואליעזר. ויהיו בני אליעזר,
 68 רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה' וגו', למדנו מהפסוק
 69 שבני רחביה נכדו של משה רבינו רבו למעלה, ותני רב יוסף,
 70 שפירש רבו למעלה' הוא, שהתרבו בניו ועלה מנינם למעלה
 71 מששים רבוא - יותר משש מאות אלף, אהניא - יש ללמוד ענין זה
 72 על ידי התיבות 'רביה רביה', בתיב הקא - כתוב כאן לגבי צאצאי
 73 משה רבו למעלה, ובתיב התם - וכתוב שם (שמות א ז) 'ובני ישראל
 74 פרו וישרצו וירבו', ומנין בני ישראל היה ששים רבוא, נמצא שלשון
 75 רביה הוא ששים רבוא, וצאצאי משה שנאמר בהם 'רבו למעלה' היו
 76 למעלה משיעור זה.

1 דרדך ואדעך למען אמצא חן בעיניך' וגו', אמר משה לפניו - לפני
 2 הקב"ה, רבוננו של עולם, מפני מה יש צדיק ומזב לו ויש צדיק ורע
 3 לו, יש רשע ומזב לו ויש רשע ורע לו. אמר לו הקב"ה, משה,
 4 התשובה לשאלתך היא, צדיק ומזב לו הוא צדיק בן צדיק. צדיק
 5 ורע לו הוא צדיק בן רשע, וסובל הוא מחמת חטאי אביו. רשע ומזב
 6 לו הוא רשע בן צדיק. רשע ורע לו הוא רשע בן רשע.
 7 אמר מר - הובאו לעיל דברי רבי יוסי שפירש שתשובת הקב"ה היתה
 8 שצדיק ומזב לו צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו צדיק בן רשע. מקשה
 9 הגמרא: איני - האם ניתן לפרש כך, והא בתיב (שם לד ז) 'פקד עון
 10 אבות על בנים', ולמדנו מכך שהקב"ה מעניש את הבנים על עונות
 11 אבותיהם, ואילו בפסוק אחר בתיב (דברים כד טו) 'ובנים לא יומתו על
 12 אבות', ורמינן קראי אהרדי - והקשינו שהפסוקים סותרים זה את
 13 זה. ומשנינן, לא קשיא - ויישבנו שאין כאן קושיא, אלא הא -
 14 הפסוק שנאמר בו שהבנים נענשים בחטאי האבות, נאמר בפסוק
 15 מעשה אבותיהם בידיהם, והא - והפסוק לא יומתו אבות על בנים,
 16 נאמר בפסוק הבנים אחיו מעשה אבותיהם בידיהם. ומכיון
 17 שלמדנו שכן צדיק שאינו אחו במעשה אבותיו אינו נענש על
 18 חטאיהם, אם כן לא ניתן לומר שהשיב הקב"ה למשה שצדיק ורע לו
 19 הוא צדיק בן רשע, שהרי אין הוא נענש על חטאי אבותיו.
 20 מתרצת הגמרא: אלא הכי קאמר ליה - אלא כך אמר לו הקב"ה
 21 למשה רבינו, צדיק ומזב לו הוא צדיק גמור, ואילו צדיק ורע לו
 22 הוא צדיק שאינו גמור, ולפי שיש לו מיעוט עוונות, רע לו בעולם
 23 הזה, כדי לטהרו ולזכותו לעולם הבא. רשע ומזב לו הוא רשע
 24 שאינו גמור, שטוב לו בעולם הזה כדי שיקבל שכרו על מיעוט
 25 זכויותיו ולטרדו בעולם הבא. רשע ורע לו הוא רשע גמור.
 26 ופליגא דרבי מאיר - רבי יוסי שאמר שהקב"ה נתן למשה את כל
 27 בקשותיו חולק על רבי מאיר, דאמר רבי מאיר, שתיים -שתי
 28 בקשות נתנו לו למשה, ואחת לא נתנו לו, שלא הודיעו הקב"ה
 29 את הנהגתו במדת המשפט, אלא השיב לו שפעמים שהוא מרחם
 30 וחונן אף את מי שאינו ראוי לכך, שנאמר (שמות לג ט) 'והנתי את אשר
 31 אהון' - אחון את כל מי שאחפוץ לחון אותו אף על פי שאינו הגון,
 32 ורחמתי את אשר ארחם אף על פי שאינו הגון, אלא שנכמרו
 33 רחמי עליו לפי שעה, ואף על פי שאינו ראוי לרחמים על פי דין.
 34 הגמרא מבאר פסוק נוסף שנאמר בענין בקשתו של משה רבינו:
 35 'ויאמר, לא תוכל לראות את פני' (שם לג ב), תנא משמיה דרבי
 36 יהושע בן קרחה, כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, כשצויתו
 37 להראותך את פני בסנה, לא רצית להביט, עבשיו שאתה רוצה
 38 לראות את כבודי ומבקש 'הראני נא את כבודך' (שם לג יח), אני איני

אגרות קודש

בי"ה, י"ח מניא תשי"ב
ברוקלין, נ.י.

הרה"ח ווי"ח אי"א מ"ני עוסק בצ"צ וכו'
מו"ה אברהם חנוך שי

שלום וברכה!

... בטח ישתדל שתהינה כתבות ע"ד ס' הבעש"ט במכ"ע, בשבועונים וכו'.

להערות למה לא חשו לצערו של יצחק מהנהגת עשו. - מובנת הפליאה, שהרי מ פ ו ר ש בכ"מ
שאדרבא חשבו לצדיק מפני כי ותכהינה עיניו לראות.

למדנו מכך שהקושי במלחמה זו מועט מהקושי שיש לאדם שבנו יוצא לתרבות רעה.
 נאמר בפסוק, מ'זמור ל'דוד ב'כרחו מפני אבשלום ב'נז'. תמדה הגמרא: מ'זמור ל'דוד – וכי על מירדת אבשלום היה ראוי לומר מזמור. קינה ל'דוד מיב'עי ליה – הלא היה ראוי לומר קינה על כך. מיישבת הגמרא: אמר רבי שמעון בן אבשלום, משל למה התכב דומה, לאדם שיצא עליו שטר חוב, והוא מחויב בו בסכום גדול שאין לו מהיכן לשלמו, קודם שפרעו היה עצב, כי דאג מהיכן יהיה לו ממון לשלם חוב זה, לאחר שפרעו שמה שהצליח לפרוע את חובו. ואם בן דוד, כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמואל ב' יב יא) ה'גני מקים עולד רעה מבתך', כלומר שיעש בכך שאחד מבני ביתו ימרוד בו וישלוט על כל אשר לו, לכן היה עצב, אמר שמא האדם שימרוד בי עבד או ממור הוא, הלא תיים עלי – שלא ירחם עלי, כיון דהוא דאבשלום הוא – כיון שראה שהמרוד בו הוא אבשלום בנז, שמה, ומשום הכי (ולכן) אמר מזמור.
 ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מותר להתנרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר (משלי כח ד) 'עובי תורה יחללו רשעי, ושמרי תורה יתגרו בהם', כלומר, שומרי התורה יתגרו בעובי התורה. תנאי נמי הכי, רבי דוסתאי ברבי מתון אומר, מותר להתנרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר 'עובי תורה יחללו רשעי' וגו'. ואם להשד אדם באונן לומר ולהקשות, והא בתיב (תהלים לו א), 'אל תתחר במרעים, אל תקנא בעשי עולה', ויפרש אותו אדם את תיבת 'תתחר' מלשון התגרות והתקוטטות, ואת תיבת 'תקנא' מלשון קנאות, ולפי פירושו יקשה לך, שמצא פסוק האוסר להתגרות ולהתקוטט עם הרשעים. אתה אמור לו שאין הפירוש כן, אלא מי שלבו נוקפו – מי שירא מעבירות שבידו אומר ומפרש בן, אלא הפירוש הנכון של תיבת 'תתחר' הוא מענין התאוות למעשיו, והרצון לאחוז בהם ולעשות כמותם, ופירוש הפסוק הוא, 'אל תתחר במרעים' – אל תתאווה להנהגת הרשעים, לרצות להיות במרעים, כלומר לעשות כמעשיהם, וכן 'אל תקנא בעשי עולה', לרצות להיות בעשי עולה. ואומר (משלי כג טז), 'אל יקנא לבך בחטאים, כי אם ביראת ה' כל היום', ופירוש הפסוק, שאל יקנא לבך בחטאים לעשות כמעשיהם, וכך יש לפרש גם את הפסוק 'אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה', שלא תתאווה ותקנא בהם בלבך לרצות לעשות כמעשיהם הרעים.
 מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא הדין שמותר להתגרות ברשעים, והאמר רבי יצחק, אם ראיך רשע שהשעה משחקת לו – שבעת היא שעת הצלחתו, אל תתנרה בו, שנאמר (תהלים יח) 'חילו דרךיו ב'כל עת', כלומר, יצליחו דרכיו בזמן שיש לו שעה מיוחדת שמולו מצליח. ולא עוד, אלא שבשעה זו הוא זוכה בדין של מעלה, שנאמר בהמשך הפסוק (שם) 'מרום משפטיו מננהו', כלומר, הפורענות והיסורים לרשע כפי משפט דיניו (דיני הקב"ה), מסולקים ועומדים רחוק ממנו. ולא עוד, אלא שרואה בנצחונו על צדו, שנאמר בסוף הפסוק (שם), 'כל צורריו יפית בהם', כלומר, על ידי נפחתו הוא דוחה את כל צריו מעליו, כפי שמרחיקים קש על ידי נפחה. מפסוק זה למדנו שאין להתגרות ברשעים, וקשה על מה שאמר רבי שמעון בן יוחי שמותר להתגרות ברשעים.
 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא במילי דידיה – האיסור להתגרות ברשעים נאמר בדברים הנוגעים לאדם עצמו, והא במילי דשמיא – וההיתר להתגרות ברשעים נאמר בדברים הנוגעים לכבוד שמים. תירוצ שני, ואיכתי אמתא – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, הא והא במילי דשמיא – הן ההיתר והן האיסור להתגרות ברשע נאמר בדברים הנוגעים לכבוד שמים, ולא קשיא, הא ברשע שהשעה משחקת לו – האיסור להתגרות נאמר ברשע שבעת היא שעת הצלחתו, הא ברשע שאין השעה משחקת לו – וההיתר להתגרות ברשעים נאמר ברשע שאינו עומד בשעת הצלחתו. תירוצ שלישי: ואיכתי אמתא, הא והא ברשע שהשעה משחקת לו – הן ההיתר והן האיסור נאמר ברשע שבעת היא שעת הצלחתו, ולא קשיא, הא

הגמרא מביאה מאמרים של רבי יוחנן משמו של רבי שמעון בר יוחאי: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא בשם 'אדון' – שם 'אדני' הנכתב באל"ף ודל"ת, שהוא מורה על אדנותו ויכולתו לשנות את הטבע, עד שברא אברהם אבינו וקראו להקב"ה 'אדון'. שנאמר (בראשית טו ח) 'ויאמר, אדני אלהים, כמה אדע כי ארשנה'.
 אמר רב, אף דניאל לא נענה – הרים קולו להתפלל אלא בשביל אברהם, שנאמר (דניאל טו ט) 'ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני'. מבארת הגמרא: הלא כיון שהזכיר בתחילת דבריו שמע אלהינו, 'למענה' מבעי ליה – היה צריך להשלים דבריו ולבקש ישועה למענה, שהרי הוא עומד בתפילה לפני ה'. אלא ביקש שתתקבל תפילתו, למען אברהם שקראו אדון – בזכות אברהם שקרא שמך בלשון אדנות. ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מנן שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו – בעודו כועס. שנאמר (שמות לו ד) 'פני ילכו וינחתי לך'.
 ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא היה אדם שהודה להקדוש ברוך הוא על טובותיו, עד שפאתה לאה והודתו לקב"ה, שנאמר בלידת יהודה (מכא אודה את ה') (בראשית טו לה).
 הגמרא מבארת את הטעם בשמו של ראובן: 'ראובן' (בראשית כט לב). אמר רבי אלעזר, הטעם שקראה לאה לבנה הראשון בשם זה, מפני שאמרה לאה, ראו מה בין בני לבן חמי – התבוננו בהבדל שבין ראובן בני, לבין עשו בנו של חמי יצחק, דאילו בן חמי, אף על גב דמדעתיה זבניה לבכירותיה – אף שמרצונו מכר את הבכורה, דכתיב (בראשית כה לה) 'וימכר את בכרתו ליעקב, חוו מה בתיב ביה – ראו מה נאמר בו (בראשית כו מא), 'וישטים עשו את יעקב על הכרכה אשר ברכו אביו וגו'. וקתיב (בראשית לו כז) 'ויאמר, הכי קרא שמו יעקב ויעקבני יום פעמים, וגו' את בכרתי לקח, שהתלונן עשו שכביכול יעקב לקח ממנו את הבכורה במרמה. ואילו בני ראובן אף על גב דעל ברחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה – אף שבעל כרחו לקח ממנו יוסף את הבכורה, דכתיב (דברי הימים א' ה א) 'ובני ראובן בכור ישראל, פי הוא הבכור, ובחללו יצועי אביו, נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל וגו', ואפילו הכי לא אקנא ביה – לא קינא ביוסף, דכתיב (בראשית לו כא), 'וישמע ראובן ויצלחו מדם, ויאמר לא נכנו נפש'.
 הגמרא מבארת גם את שמה של רות המואביה: רות. מבררת הגמרא: מאי רות – מה המשמעות של השם 'רות', אמר רבי יוחנן, שזכתה רות ויצא ממנה דוד שרינתו (לשון שובע) להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות.
 מבררת הגמרא: מנא לן דשמיא גרים – מנין לנו ששמו של אדם גורם למאורעות העתידות לבא עליו. אמר רבי אליעזר, דאמר קרא (תהלים מו ט) 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, אל תקרי שמות' – לשון 'שממה', אלא 'שמות'.
 ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם – קשה הדבר כשאחד מבני ביתו של אדם גדל בהנהגה רעה, יותר ממלחמת גוג ומגוג. שנאמר על ידי דוד בשעה שברח מאבשלום בנו שמרד בו, מ'זמור ל'דוד ב'כרחו מפני אבשלום ב'נז' (תהלים ל א), וקתיב ב'תריה – ונאמר בפסוק שאחריו, 'ה' מה רבו צדי, רבים קמים עלי', הרי שעל הכאב שבנו מרד בו, אמר דוד שדבר זה הוא ריבוי צרות, ואילו גוג ומגוג כתיב (שם ב א), רק למה רגשו גוים ולאומים יהנו ריק, כלומר, מה תועלת שיש לגוים שמתקבצים להלחם, ומדוע מדברים העמים בענין נצחונם במלחמה דברים ריקים שאין בהם תועלת, ואילו 'מה רבו צדי' שהוא לשון ריבוי צרות, לא כתיב, משמע ממה שאמר דוד על מלחמת גוג ומגוג שאין לגוים תועלת בה, שהיתה קלה בעיניו, ולכן גם לא אמר עליה 'מה רבו צדי' כמו שאמר על מירדת אבשלום,

30 שֶׁבִּתְחִלָּה 'לְעֵנֹתוֹ' – בתחילה נבנה בית המקדש על מנת להגן על
 31 ישראל שלא יסיפו האויבים לענותם. וּלְכַסּוֹף כשחטאו ונגזר
 32 עליהם עינוי, 'לְבִלּוֹתוֹ' – תפילתם במקדש מועילה להציל את
 33 ישראל מכליון.

34 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, גְּדוּלָה שְׁמוּשָׁה שֶׁל
 35 תּוֹרָה – גדולה מעלתו של המשמש תלמיד חכם, 'יִוָּתֵר מִלְמוּדָה' –
 36 יותר ממי שלומד תורה מרבו, אך אינו משמשו ואינו רואה את
 37 הגהגותיו. שהלומד מהנהגות רבו יודע לפסוק מכך הלכה למעשה,
 38 ואילו הלומד תורה מרבו ואינו משמשו, כשיבא מעשה לידו לא ידע
 39 כיצד לנהוג. שְׁנֵאמַר (מלכים ב' ג' א'), 'פֶּה אֱלִישֶׁע בֶּן שַׁפְטָן אֲשֶׁר יָצַק
 40 מַיִם עַל יְדֵי אֱלִיהוֹ, וּמְבֹאֵרֵת הַגְּמְרָא, אֲשֶׁר 'לְמַד' עַל יְדֵי אֱלִיהוֹ לֹא
 41 נֶאֱמַר בַּפְּסוּק, אֲלֵא נֶאמַר 'יָצַק' מַיִם עַל יְדֵי אֱלִיהוֹ, כְּלוּמַר שִׁישְׁמֹשׁוּ,
 42 לְשׁוֹן זֶה מִלְמַד שְׁגָדוּלָה שְׁמוּשָׁה יוֹתֵר מִלְמוּדָה, שְׁהָרִי כּוֹנֵת הַפְּסוּק
 43 לְצִיָּין אֵת מַעֲלַת אֲלִישֶׁע, וְאֵף שֶׁגַם לִמַּד לִפְנֵי אֱלִיהוֹ, לֹא הֻחַרְהָ
 44 מַעֲלָה זֹאת, אֲלֵא רַק מַעֲלָתוֹ שִׁישְׁמֹשׁוּ אֵת אֱלִיהוֹ.

45 הגמרא מביאה מעשה בענין חשיבותה של תפילה בציבור: אָמַר לִיהוֹ
 46 רַבִּי יִצְחָק לְרַב נַחֲמָן מַאי טַעְמָא לֹא אֲתֵי מִרְ לְבֵי בְּנֵי שְׁתֵּתָא לְצִלוּיָי
 47 – מדוע אינך בא להתפלל בבית הכנסת. אָמַר לִיהוֹ רַב נַחֲמָן לְרַבִּי
 48 יִצְחָק, לֹא יְבִילְנָא – איני יכול לבא מפני חולשתך. אָמַר לִיהוֹ רַבִּי
 49 יִצְחָק לְרַב נַחֲמָן, אֵף שֶׁאֵין בִּיכּוֹלְתָךְ לְבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, לְכַנְפֵי לְמַר
 50 עֲשֶׂהָ וְלִיצְלֵי – יאספו לך עשרה אנשים שיתפללו עמך בביתך. אָמַר
 51 לִיהוֹ רַב נַחֲמָן לְרַבִּי יִצְחָק, מְרִיחָא לִי מִלְתָּא – דבר זה כרוך בטרחה
 52 ולכן איני עושה כן. אמר לו רבי יצחק לרב נחמן, וְלִימָא לִיהוֹ מִר
 53 לְשִׁלּוּחָא דְצַבּוּרָא – אמור לשליח הציבור, פְּעִידָנָא דְמַצְלֵי צַבּוּרָא
 54 לִיתֵי וְלִדְרֻעֵיהּ לְמַר – שבשעה בה מתפללים הציבור בבית הכנסת,
 55 יבוא ויודיעך, כדי שתוכל לכיין שעת תפילתך עמהם. אָמַר לִיהוֹ רַב
 56 נַחֲמָן לְרַבִּי יִצְחָק, מַאי בּוּלֵי הָאֵי – מהו כל ענין זה, ומדוע עלי לטרוח
 57 בכך. אָמַר לִיהוֹ, דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי,

1 בְּצַדִּיק גְּמוּר – ההיתר להתגרות נאמר לצדיק גמור, שמפני צדקתו
 2 אין לו לחשוש שהרשע ירדפנו, וְהָאֵ – והאיסור נאמר בְּצַדִּיק שְׂאִינוּ
 3 גְּמוּר. דְאָמַר רַב הוֹנָא, מַאי רְבִיתִיב – מהו פירוש הפסוק (חבקוק א' יג),
 4 'לְמָה תִּבְטֵיט בּוֹגְדִים, תַּחֲרִישׁ כְּכֹלֵעַ רַשְׁעֵי צַדִּיק מְמַנּוּ', מְבוּאֵר בַּפְּסוּק
 5 שהרשע יכול להזיק לצדיק, וְקִשְׁדָּה, וְכִי יִתְכַן שֶׁרַשְׁעֵי בּוֹלְעֵי צַדִּיק,
 6 וְהָאֵ פְתִיב עַל הַצַּדִּיק (תהלים לו א') 'ה' לֹא יַעֲזָבֵנו בְּיָדוֹ, כְּלוּמַר, ה'
 7 לֹא יַעֲזוּב אֵת הַצַּדִּיק בִּיד הַרְשַׁע הַמְּבַקֵּשׁ לְהַעֲלִיל עֲלָיו עֲלִילוֹת,
 8 וּכְתִיב עוֹד (משלי יב כא), 'לֹא יֵאָנֶה לְצַדִּיק כָּל אֲוֹן', הָרִי שֶׁאֵין הַרְשַׁע
 9 יִכּוֹל לְגַרוֹם רַעָה וְדַבֵּר שֶׁאֵינוֹ הַגּוֹן לְצַדִּיק. אֲלֵא צַרִּיךְ לִזְמַר שְׁצַדִּיק
 10 מְמַנּוּ בּוֹלְעֵ – מי שהוא צדיק יותר מהרשע אך אינו צדיק גמור, יכול
 11 הרשע להזיקו, אבל מי שהוא צדיק גמור, אֵינוֹ בּוֹלְעֵ – אין הרשע
 12 יִכּוֹל לְהַזִּיקוֹ. וְלִמְדוּנוּ כְּחִילוֹק הַגְּמְרָא בְּתִירוּצָה, שֶׁהַרְשַׁע אֵינוֹ יִכּוֹל
 13 לְהַזִּיק לְצַדִּיק גְּמוּר, אֲלֵא רַק לְמֵי שֶׁאֵינוֹ צַדִּיק גְּמוּר.

14 הגמרא מביאה תירוץ נוסף שבו היא מחלקת באופן שונה בין צדיק
 15 גמור לצדיק שאינו גמור: וְאִיבְעִית אִימָא, שְׁעָה מְשַׁחֲקֵת לֹא שְׂאִנִּי
 16 – בשעת הצלחתו של הרשע ההנהגה עמו שונה מהזמן הרגיל ואז
 17 אסור אפילו לצדיק גמור להתגרות בו.

18 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, כָּל הַקּוֹבֵעַ מְקוֹם
 19 לְתַפִּלָּתוֹ, כְּלוּמַר, שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם קְבוּעַ, וְלֹא פֶעַם בְּמָקוֹם זֶה וּפֶעַם
 20 בְּמָקוֹם אֲוֵר, אֲוִיבֵיו הַנְּלַחֲמִים עִמּוֹ, נוֹפְלִים תַּחְתָּיו וְאֵינִם יִכּוֹלִים
 21 לְגַרוֹם לוֹ נֹזֵק כְּלָל. שְׁנֵאמַר (שמואל ב' ז') 'וְשִׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי
 22 לְיִשְׂרָאֵל, וְנִטְעַנְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא רָגַז עוֹד, וְלֹא יִסִּיפוּ בְּנֵי עוֹלָה
 23 לְעֵנֹתוֹ בְּאֲשֶׁר בְּרָאשׁוֹנָה', כְּלוּמַר, אֲשִׁים מְקוֹם שְׁכַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
 24 יִוּכַל לְבֹא וּלְקַיֵּים 'שָׁכַן תַּחְתָּיו', הֵינֵנו לְקַבּוּעַ שֶׁם מְקוֹם תַּפִּילָתוֹ, וְהוּוֹ
 25 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְכַשִּׁיחִידָה לְאֵדָם מְקוֹם קְבוּעַ לְתַפִּילָתוֹ, יִתְקַיֵּים בּוֹ סוּף
 26 הַפְּסוּק 'וְלֹא יִסִּיפוּ בְּנֵי עוֹלָה לְעֵנֹתוֹ'.

27 רַב הוֹנָא רְמֵי – הקשה סתירה בין פסוקים, כְּתִיב בְּשִׁמּוּאֵל (שם) 'וְלֹא
 28 יִסִּיפוּ בְּנֵי עוֹלָה לְעֵנֹתוֹ' וְכְתִיב בְּדַבְרֵי הַיָּמִים (א' יז ט) 'וְלֹא יִסִּיפוּ בְּנֵי
 29 עוֹלָה לְבִלּוֹתוֹ'. וְתִרְצֵן רַב הוֹנָא שֶׁמִּשְׁנֵי הַלְּשׁוֹן בַּפְּסוּק לִמְדוּנוּ